

Samråd med Folkbildningsrådet om förändrat förstärkningsbidrag

Afasiförbundet i Sverige

Afasiförbundet/Talknuten organiserar cirka 2600 barn, unga och vuxna med afasi eller språkstörning/DLD och deras anhöriga. Afasi uppstår efter en förvärvad hjärnskada, till exempel efter stroke. Språkstörning/DLD är en medfödd funktionsnedsättning. Både funktionsnedsättningarna påverkar talet, språkförståelsen eller användningen av språket i olika grader och omfattning. Det är vanligt bland båda grupperna att ha svårt att läsa, skriva och/eller räkna. Båda funktionsnedsättningarna är livslånga men graden av svårigheter kan variera över tid och även ta sig olika uttryck över tid.

Ett stort antal personer med afasi och språkstörning/DLD har ett behov av folkbildning – för personer med afasi är folkbildning ofta en viktig väg för att komma tillbaka i språk och kunskaper. För personer med språkstörning/DLD kan det handla om folkbildning för ta igen ofullständig gymnasieutbildning men självklart också andra utbildningar. Problematisk skolfrånvaro och UVAS, Unga som varken arbetar eller studerar, återfinns i gruppen barn och unga med språkstörning/DLD. Det är oerhört angeläget att se till att bryta detta utanförskap. Afasiförbundet ser folkhögskolornas kurser som en väg för att göra det.

Afasiförbundet är engagerade för att öka möjligheten att få ta del av och vara delaktiga i folkbildningen.

Bakgrund – afasi och språkstörning/DLD i folkbildningen

Afasiförbundet har under alla förbundets år haft ett nära samarbete med folkbildningen. Våra medlemsgrupper kan ha svårt att vara delaktiga i samhället och hamnar lätt i isolation och utanförskap på grund av kognitiv/språklig funktionsnedsättning. Folkbildningen har

varit en väg att bryta utanförskap, ge möjlighet till delaktighet och skapa vägar till arbete/sysselsättning.

De folkhögskolor som erbjuder långa afasilinjer har varit en av de viktigaste vägarna för personer som fått afasi mitt i livet att kunna komma tillbaka i yrkesliv, sysselsättning och får att vara delaktiga i samhället. Korta kurser som ger intensiv träning i svenska, engelska, digital delaktighet och andra färdigheter har också varit viktigt för många med afasi.

Språkstörning/DLD är en funktionsnedsättning som medför svårigheter i grund- och gymnasieskolans alla ämnen. Vi saknar statistik men har goda skäl att tro att elever med språkstörning/DLD (vanligt också i kombination med dyslexi, ADHD och autism) tillhör många av dem som inte uppnår gymnasiekompetens (16,4 procent VT 2024) eller har fullständig gymnasieutbildning.

För hela språkstörningsgruppen finns ett ökat behov av folkhögskolestudier för att nå gymnasiekompetens.

Att inte ges möjlighet till folkhögskolestudier det kan i stället leda till ett livslångt utanförskap.

För båda Afasiförbundets medlemsgrupper har folkhögskolor och dess pedagogik och didaktik visat sig vara synnerligen väl lämpad för att målgrupperna ska kunna tillgodogöra sig kunskap/utbildning. Afasiförbundet är därför ytterst mån om att dessa utbildningar ges rätt förutsättningar och resurser för att kunna finnas kvar för våra målgrupper.

Dessvärre har vi sett en motsatt riktning där två av tidigare fem folkhögskolor som tidigare gav långa afasiutbildningar (1-3 år) har lagts ned under den senaste femårsperioden. Afasilinjerna vid Oskarshamns och Sundsgårdens folkhögskolor har båda lagts ned. Sundsgården har fortsatt med korta kurser för personer med afasi.

De tre som finns kvar på Alma, Forsa och Edelviks folkhögskolor har periodvis haft det tufft ekonomiskt/på annat sätt då det ofta handlar om dyra utbildningsplatser. Vi ser också att det finns olika typer av hinder för deltagande i folkhögskolestudier (ekonomi, boende, resor, krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande osv) – något vi lyft de senaste tio-tal åren till flera ministrar med ansvar inom området. Både Forsa och Edelvik folkhögskolor erbjuder sedan ett par år både närutbildning och distanskurs för att kunna möta olika behov – både till dem som behöver vara på plats för att kunna tillgodogöra sig utbildning och för dem som på grund av lång resväg eller hjärntrötthet/fysisk funktionsnedsättning önskar distansstudier. På Alma går nästan fyrtio (40) personer med afasi i en kombination av utbildning på plats och distansstudier (varannan vecka). Afasiförbundet upplever därför att alla tre folkhögskolor har arbetat med kreativa lösningar för att kunna

erbjuda fler med afasi utbildning som är väl anpassad för målgruppen. Alla folkhögskolor som ger afasikurser har högt söktryck. Sundsgården som ger två korta afasikurser per termin har till den som ligger närmast i tid 26 sökande till 12 plaster.

Det finns även andra folkhögskolor som ger kortkurser för personer med afasi, exempelvis Fornby och Brahe Folkhögskolor. Brahe folkhögskola har valt att pausa sin populära kortkurs i engelska till personer med afasi under 2025.

Studering med språkstörning/DLD återfinns ofta på folkhögskolornas Allmänna linjer eller NPF-linjer. Tidigare gick en del även på de folkhögskolor som hade dyslexikurser.

Internationella åtaganden

Under 2024 granskade FN:s funktionsrättskommitté hur Sverige efterlever FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige fick omfattande kritik inom alla samhällsområden. Gällande folkhögskolors verksamhet konstaterade kommittén bland annat:

- Att valmöjligheterna i fråga om yrkesutbildning är begränsade för personer med funktionsnedsättning, och att strukturen i sig är segregering.
- Att det har skett en minskning av anslag till skälig anpassning inom utbildning för personer med funktionsnedsättning inom alla utbildningsformer.
- Att det saknas yrkesutbildning liksom riktlinjer för att undanröja diskriminering och segregering och för att se till personer med funktionsnedsättning får lika möjligheter till arbete och sysselsättning.
- Att systemet för yrkesutbildning behöver stärkas för personer med funktionsnedsättning.

(Källa: Myndigheten för delaktighet, MFD, och Funktionsrätt Sverige)

Förändring av förstärkningsbidraget

Frågeställning: Hur kommer förslaget att påverka era medlemmars möjligheter att på jämlika villkor delta i och tillgodsgöra sig utbildning på folkhögskola? Vilka positiva eller negativa konsekvenser ser ni av förslaget?

Sammanfattning av förslag till ny modell med kommentarer inunder:

- **Även fortsättningsvis avsätts åtta procent av hela statsbidraget för förstärkta pedagogiska insatser.**

Afasiförbundet: Bra förslag.

- **Inga krav på egeninsats.**

Afasiförbundet: Bra förslag eftersom det stärker mindre folkhögskolors möjlighet att göra kurser för deltagare med funktionsnedsättning.

- **Förslaget innebär att slå ihop två nuvarande bidrag till en gemensam pott för förstärkta pedagogiska resurser, fördelat på:**
- **Ett generellt bidrag baserat på antal deltagarveckor på den enskilda folkhögskolans allmänna kurser. Bidraget beräknas på tidigare upparbetad verksamhet och fastställs under en treårsperiod. Utifrån 2023 års värde på deltagarveckan föreslås ett påslag på 340 kr/dv. För detta bidrag görs ingen ansökan. En deltagare som studerar en vecka räknas som en deltagarvecka och ersätts med 1 768 kronor.**
- **Ett ansökningsbaserat bidrag för särskilda kurser för deltagargrupper med behov av anpassningar och pedagogiskt stöd med anledning av omfattande och varaktig funktionsnedsättning. Potten föreslås innehålla cirka 50 miljoner.**
- **Ska bidra till att folkhögskolestudier är tillgängliga och likvärdiga för deltagare med funktionsnedsättning och svårigheter i svenska språket. Likvärdighet innebär att dessa studerande ska komma i en jämförbar situation med övriga studerande och på så sätt kunna studera på lika villkor.**
- **För att inte skapa ett system som driver på en ökning av allmänna kurser sätts ett tak för den enskilda skolans andel deltagarveckor som ger rätt till det högre bidraget. Förslaget är att taket ska ligga på 45 procent. Detta kan i framtiden användas som ett sätt att reglera bidraget om andelen allmän kurs ökar**

eller minskar.

Afasiförbundet: Förslaget förstärker de allmänna kursernas betydelse på folkhögskolan. Bra därför att ett tak sätts för antalet Allmänna kurser. Vi ser att allt fler unga med språkstörning/DLD har ett behov av kurser som ger motsvarande gymnasiekompetens vilket skulle kunna tala för ett behov av fler allmänna kurser. Samtidigt är många med språkstörning/DLD även i behov av utbildningar som bygger på ett särskilt anpassat stöd för målgruppen och de kan ha svårt att gå i alltför blandade kurser/grupper. Både afasi och språkstörning/DLD påverkar inläring i alla ämnen och det finns ett stort behov att ges tid för lärande. Personer med afasi behöver i princip uteslutande gå deltagarkurser med anpassningar som ger pedagogiskt stöd på grund av sin funktionsnedsättning.

Afasiförbundet vet att det finns flera funktionshindersgrupper med stora och omfattande behov. Det finns en risk att det uppstår en konkurrens mellan olika grupper med omfattande behov om den bidragsdel som riktar in sig på gruppen (pott på 50 miljoner). Vi ser att det sammantaget med eventuellt nya mål för folkbildningen att nå fler samt en inriktning på att deltagare ska komma vidare till universitetsstudier, skulle kunna innebära ett internt konkurrensförhållande där grupper som tar lång tid på sig och står långt ifrån högskoleutbildning riskerar att bli förlorare. Vi ser också att kurser för olika målgrupper med funktionsnedsättning sinsemellan kan konkurrera ut varandra. Det har vi redan sett exempel på, till exempel lades afasilinjen vid Oskarshamns folkhögskola ned till förmån för en NPF-linje. Om man vill ha kvar en bredd av deltagare med olika funktionsnedsättningar där man är i behov av särskilda kurser, behöver man särskilt se till att värna en pluralitet av målgrupper för dessa.

Vi har funderingar kring hur Folkbildningsrådet ska komma att bedöma beviljandet av kurser "efter rimlighet och behov" (s 4)? Kan "rimlighet och behov" komma att omtolkas med tiden, eller ska vissa kriterier ligga till grund år från år? Afasiförbundet har även funderingar kring hur förslaget på sikt kan komma att påverka möjligheten till livslångt lärande och äldre med funktionsnedsättnings deltagande i kurser? Kan de grupper som står längre ifrån exempelvis högskolestudier beräknas som mindre "rimliga och behövande" trots stora behov av folkhögskolestudier?

Vi ser att gruppen som har afasi eller språkstörning/DLD och

svenska som andra språk ökar. Det är en grupp som behöver uppmärksammas mer i folkhögskolan, det görs redan på sina håll. På Alma Folkhögskolas afasilinje finns ett ökande antal deltagare med afasi och svenska som andra språk.

Allmänna funderingar

Afasiförbundet tycker det är positivt att förslaget delvis tillgodoser folkhögskolornas behov av minskad administration, men eftersom Folkhögskolorna fortsatt ska söka medel för särskilda kurser kan man fundera över motivationen att på sikt ha flera kurser med grupper som har stora behov och som samtidigt innebär en betydande administrativ börda? Folkhögskolorna bedömer själva behoven som störst på de Allmänna linjerna. De allmänna linjerna erbjuder med förslaget "säkrare pengar" än dem folkhögskolorna behöver söka särskilt för. Folkhögskolorna är generellt underfinansierade och många har det tufft ekonomiskt. En fråga vi ställer oss är om folkhögskolorna kommer att mäkta med att ha flera grupper med omfattande behov? I dag har många folkhögskolor grupper med mindre och större behov blandade, enligt Folkbildningsrådets rapport om förstärkningsbidraget för folkhögskolor. Och hur stort kommer behovet av "säkra pengar" att vara i en tid av underfinansiering?

Vi har också en fundering kring Folkbildningsrådets rapport om förstärkningsbidraget från 2022 som på flera ställen beskriver funktionsnedsättningar som något som ibland skulle kunna vara övergående. Det faller på sin egen definition då funktionsnedsättningar är varaktiga över tid medan sjukdomar kan vara tillfälliga och övergående. För funktionsrättsrörelsen är det en viktig fråga då att leva med funktionsnedsättning innebär att man är rättighetsbärare i förhållande till FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som ratificerades av Sverige 2008.

På samma sätt ställer Folkbildningsrådet i rapporten från 2022 på flera ställen begreppet universell utformning i kontrast till möjligheten att få anpassningar för särskilda behov. Rapporten beskriver att folkhögskolorna har universellt utformade lösningar men ställer det i ett motsatsförhållande till yngre deltagare som ställer krav på individuella anpassningar och att dessa ser det som en självklarhet. Afasiförbundet vill påtala att det inte ligger något motsatsförhållande i universell utformning och tillgänglighet som komplement. Att samhället är universellt utformat minskar behovet av särskilda individuella anpassningar men fortfarande kan det behövas tillgängliga anpassningar som

komplement (se exempelvis Emil Erdtmans avhandling "Universell utformning i praktiken – förståelse, genomförande och samskapande, Lund universitet 2024). Vi tänker att det är ett viktigt sakförhållande att lyfta när Folkbildningsrådet bedömer exempelvis "rimlighet och behov" samt när man ställer allmänna kurser i relation till särskilda korta och långa kurser (se ovan).

Stockholm 2025-02-27